

Metodika registrace hnízd rorýse obecného (*Apus apus*)

Zpracoval: Lukáš VIKTORA

Verze: 25. 6. 2009

Ochrana

Vyhláška č. 395/1992 Sb.: O – ohrožený zvláště chráněný druh

Úmluvy a dohody: –

SPEC (*Species of European Conservation Concern*): Non-SPEC (BIRDLIFE 2004a)

Stupeň ohrožení v Evropě: (*Secure*) (BIRDLIFE 2004a)

Rozšíření a početnost v ČR

Rorýs je na našem území běžně rozšířeným druhem. Díky vazbě na hnízdiště, kterým jsou hlavně lidské stavby, se vyskytuje převážně v intravilánech. Původní hnízdiště - skalní štěrbiny a stromové dutiny - dnes využívá jen několik procent populace, která v období 2001 - 2003 čítala 60.000 – 120.000 párů (Šťastný et al., 2006).

Ekologie

Rorýs obývá převážně otevřenou krajinu, běžný je v zástavbě nejrůznějších typů, od historických center přes satelitní sídliště na okrajích větších městských aglomerací až po vícepatrové objekty v malých obcích. Souvislým lesním komplexům se vyhýbá, může však hnízdit na jejich okrajích. Je vázán na tzv. vzdušný plankton, tj. volně poletující členovce, kteří jsou jeho výhradní potravou. V případě nepříznivého počasí jsou tak ptáci nuceni létat za potravou i desítky kilometrů od svých hnízd. Vyskytuje se od nížin až po polohy nad 1200 m n.m.

Rorýs tráví na hnízdištích v průměru 109 dnů, přičemž na vlastní hnízdění připadá v průměru 95 dnů. Z dlouhodobých záznamů vyplývá, že středním datem příletu prvních ptáků do Prahy je 25. duben. Jako první přilétají staří hnízdící ptáci, přičemž hlavní vlna jejich příletu následuje zhruba 7-14 dnů po příletu prvních jedinců. Hlavní masa nehnízdících, převážně loňských ptáků přilétá s ca. 50 denním zpožděním.

Metodika registrace hnízd

Zaměřit se na lokality s dřívějším prokázáním nebo předpokládaným výskytem rorýsů. Z praktického hlediska je vhodné vybírat především panelovou zástavbu, u které se předpokládá zateplování. Podle charakteru zástavby a konfigurace terénu zvolit jeden ze dvou základních přístupů:

1. **pozorovací stacionární body** – vybraná pozorovací místa s dobrým výhledem na co největší počet potenciálních objektů, ev. bloků budov. Vybrat více takových bodů, přičemž délka pobytu na jednom bodě je 15 - 30 min. a odvíjí se od frekvence krmení mláďat. Pro tento přístup je vhodný zvlněný terén s nižší zástavbou a dobrým přehledem z vyvýšených pozorovacích míst
2. **pomalá chůze po linii** - trasu volit tak, aby umožňovala dobrý výhled na vytipované objekty – zástavba vysokých panelových domů, zástavba v rovině bez vyvýšených pozorovacích bodů. Průměrná rychlost chůze by neměla být vyšší než 2 km/hod., přičemž jsou nutné krátké

zastávky, především na místech s dobrým rozhledem, ze kterého je možné přehlednout celý dům, případně více domů (typicky v případě panelové zástavby). Nezapomeňte na odvrácené strany budov.

Pro úspěšnou registraci hnízdišť je klíčové vhodné počasí (teplé počasí bez silného větru a srážek), kdy je frekvence krmení mláďat relativně vysoká, protože potravy v okolí hnízdiště je dostatek a dospělí ptáci tak nejsou nuceni létat na větší vzdálenost. Do předtištěného formuláře zaznamenat údaje o každém kontrolovaném objektu podle legendy, přiložené k formuláři, a to i v případě negativního pozorování. Zaznamenávají se **pouze čísla popisná!** Neplést s čísly orientačními (např. v Praze jsou čísla popisná na červených tabulkách, orientační na modrých).

Čísla orientační jsou určena k orientaci v ulici, číslují tudíž v rámci ulice, a díváme-li se ve směru stoupajících čísel, lichá jsou po levé straně, sudá po pravé. Na náměstích jdou postupně dokola ve směru hodinových ručiček. Na druhou stranu čísla popisná tato pravidla nesplňují a číslují v rámci většího územního celku. Proto bývají čísla popisná zpravidla vyšší než čísla orientační (ale nemusí tomu tak být vždy!).

Pro každé číslo popisné je určen vždy jeden řádek ve formuláři, i když má dům čísel popisných více (u panelové zástavby je to běžné).

Termíny registrací :

obsazování hnízdních dutin - 10. - 20.5.

období hnízdní péče, krmení mláďat - 10.6. – 20.7.

Denní doba:

využít obvyklých období zvýšené frekvence krmení, tj. rozmezí od 6 do 10 a od 16 do 21 hod. letního času. V případě velmi příznivého počasí lze registrace provádět i mimo uvedená časová rozpětí.

Frekvence sledování:

Každá linie – území bude kontrolováno 1x, cílem registrací je pokrytí co největšího území.

Počasí:

Registrace neprovádět při chladném nebo deštivém počasí a za silného větru.

Stupně průkaznosti hnízdění:

- 0 neprokázané** – ptáci během vycházky nezjištěni, ačkoli nelze vyloučit existenci hnízdních příležitostí
- 1,1 možné** – dospělí ptáci přítomni na lokalitě, popřípadě v ranních a večerních hodinách v kruzích o průměru ca. 300-400 m za hlasitého volání obletují v menších hejnech sledovanou oblast
- 1,2 pravděpodobné** – ptáci naletují k vletovým otvorům
- 1,3 prokázané** – nález obsazené dutiny: ptáci zaletují dovnitř nebo vyletují z dutin (později, v závěru hnízdění, je někdy slyšet žadonění mláďat)
- 2 nemožné** – na objektu nejsou žádné hnízdní příležitosti, např. všechny ventilační otvory zaslepeny nebo zakryty mřížkami

Záznam a předání dat:

Pro sběr informací v terénu jsme vytvořili jednoduchý formulář s legendou ve formátu PDF. Vyplněné formuláře z terénu je nutné pokud možno co nejdříve, nejpozději však do konce srpna přepsat do webové databáze, která bude na adrese <http://www.rorysi.cz/> zprovozněna do 25.6. Tento způsob předání dat je také nejprůnosnější, neboť data tak budou okamžitě přístupná úředníkům a bude možno je ihned využít ve prospěch rorýsů. Pokud nemáte přístup na internet, můžete formulář odeslat v papírové podobě na adresu České společnosti ornitologické, Na bělidle 34, 150 00 Praha 5.

Vedení dalších záznamů:

(vkládejte do poznámky ve formuláři)

- další hnízdící druhy ptáků
- výskyt netopýrů bez určení druhu (např. na základě hlasových projevů, při večerním rozletu ap.)
- informace o hnízdění v předchozích letech (uvést rok a přibližný počet párů)
- nálezy uhynulých rorýsů s uvedením možné příčiny úhynu (např. nárazy do skleněných ploch, jedinci, uvěznění v okapech či uhynulí na půdách)